

В І Д Г У К

офіційного опонента Любіцевої О.О. на дисертаційну роботу Ніколаєвої Олени Іванівни на тему: «Рекреаційний господарський комплекс Одеського регіону», подану на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00. 02 – економічна та соціальна географія

1.Актуальність теми дослідження, її зв'язок з державними та регіональними науковими програмами. Географія туризму останніми десятиріччями розвивається, мабуть, найбільшими темпами серед суспільно-географічних дисциплін як в теоретико-методологічному, так і в прикладному плані. Тісний зв'язок рекреації і туризму, їх взаємопроникнення відображені в пропозиціях зі зміни назви наукового напрямку - географія рекреації і туризму, зафіксовані в нових назвах кафедр, що готують кадри для туризму. Авторка даного дослідження, навпаки, поставила за мету, розмежувавши рекреаційну і туристичну діяльність (на рівні специфіки природокористування) і спираючись на різноманітність рекреаційних занять, дослідити, на базі суспільно-географічної методології, специфіку рекреаційного господарювання, включивши до його складу організовану і неорганізовану рекреаційно-туристичну діяльність широко спектру.

Об'єктом дослідження обрано рекреаційне господарство Одеської області. Територія дослідження обрана дуже вдало, оскільки рекреаційно-туристичні ресурси цього регіону відіграють дедалі більшу роль в організації відпочинку українців та іноземних туристів. Слід зауважити, що геотуристичними дослідженнями регіонального рівня охоплено вже практично всю територію України і це є достатньо вагомим внеском в оцінку рекреаційно-туристичного потенціалу країни та методику рекреаційно-туристичного районування, як нагальних проблем туризмології та практики туризму. Регіоналізація туристичної діяльності є одним з пріоритетів розвитку туризму, визначених «Стратегією розвитку туризму і курортів України на період до 2026 року», що також визначає актуальність даного дослідження.

Про актуальність обраної тематики свідчить впровадження результатів

дослідження в науково-дослідні розробки кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І.Мечникова та в навчальний процес.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних положеннях суспільної географії, напрацюваннях географії туризму та туризмознавства, з якими авторка добре обізнана. Робота має як теоретико-методичне, так і прикладне, практичне спрямування. Авторкою опрацьований значний масив сучасної наукової літератури із суспільної географії, географії туризму, туризмології, зібраний та опрацьований матеріал, який характеризує розвиток та специфіку функціонування рекреаційного міжгалузевого комплексу регіонального рівня. Про детальний аналіз напрацювань за темою дисертаційного дослідження свідчить значний перелік інформаційних джерел, який включає 161 пункт. Висновки дисертаційного дослідження ґрунтуються на авторській методиці суспільно-географічного аналізу функціонування рекреаційного комплексу регіонального рівня як міжгалузевого утворення з ієрархізованою структурою, складові якого виконують різні функції як в організації життєдіяльності населення, так і в господарській системі регіону.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що авторка достатньо володіє сучасними аналітичними методами і технологіями, вдало застосовує загальнонаукові та спеціально наукові методи дослідження. На основі вдалого поєднання теоретичних та методологічних положень суспільної географії з напрацюваннями комплексу наук, які мають туризм за об'єкт дослідження, О.І.Ніколаєвій вдалося розробити та апробувати методику дослідження рекреаційної діяльності на прикладі Одеської області, виявити форми її територіальної організації та запропонувати напрямки подальшого розвитку рекреаційного господарства на всіх рівнях дослідження від локального до регіонального.

Сформульовані в дисертації теоретико-методичні положення, отримані прикладні результати і запропоновані рекомендації є достовірними, ґрунтуються на сучасному теоретико-методологічному апараті суспільної географії і спрямовані на розвиток наукового знання та практики рекреаційної діяльності.

3. Наукова новизна результатів наукового дослідження. Ніколаєва О.І. в своєму дослідженні ґрунтується на основних поняттях суспільної географії та туризмології, детальне опрацювання яких дозволило їй сформулювати власне бачення сутності рекреаційної діяльності як самодіяльності населення та діяльності організаторів подорожей і екскурсій, пов'язаної із забезпеченням «туристичної, санаторно-курортної, лікувально-оздоровчої та спортивної мети» (с.5 автореферату) на певній території, яка забезпечена рекреаційними ресурсами, соціальною та туристичною інфраструктурою, використання яких формує рекреаційно-туристичні послуги, спрямовані на реалізацію мети рекреаційної діяльності. Тобто авторка розглядає рекреаційне господарство як систему із задоволення рекреаційних потреб місцевого населення та туристичних потреб доїзжого населення (внутрішній та іноземний туризм). Базовими утвореннями є елементи територіальної структури, сформовані на основі рекреаційних ресурсів (с.32 – 38) та інфраструктурних умов території (с.49-52) і репрезентовані станом рекреаційного середовища (с.31).

В роботі значна увага приділена дослідженню трактувань поняття «рекреаційно-туристичний потенціал» (с.38-48), який авторка розглядає доволі широко, включаючи до нього взаємодію ресурсів та умов території як підґрунтя для розвитку рекреації і туризму (відповідно до ринкової ситуації).

Авторське трактування об'єкту дослідження як міжгалузевого комплексу рекреаційно-туристичної діяльності та розробка предметної області: його територіальна організація на основі концепції туристичної дестинації Н.Лейпера,- є поєднанням суспільно-географічного та туризмологічного підходів, що взаємозбагачує обидва наукові напрями. Розроблені принципи

територіальної організації рекреаційного господарського комплексу регіону також базуються на класиці суспільної географії – концепції територіальної організації суспільства, складовою якої є рекреаційна діяльність. Концепція ТРС (територіальних рекреаційних систем), запропонована В.С.Преображенським і в подальшому удосконалена, в т.ч. вітчизняними науковцями (наприклад, І.Смаль), покладена О.І.Ніколаєвою в основу виявлення і виділення елементів територіальної структури рекреаційного господарства, дозволила виділити дискретні та ареальні форми, представлені на картосхемах (рис.4.1., с.138; рис.4.2, с.143). Виявлені форми систематизовані за функціями, що дозволило виділити регіональні та локальні структури РТД в регіоні (с.123-133).

Таким чином, запропонований алгоритм дослідження, зреалізований в даній роботі, є авторським внеском в розвиток географії туризму і практику туристичної діяльності Одеського регіону.

4. Зауваження щодо змісту дисертації:

- 1) нечітко сформульований предмет дослідження як «розгляд рекреаційного господарства...» (с.17), точніше було б визначити його як територіальну організацію рекреаційного міжгалузевого комплексу регіону, що власне й впливає з результатів дослідження;
- 2) рекреаційне господарство Одеської області розглядається як замкнена система, хоча за сутністю є системою відкритою. В роботі є п. 2.1. «Місце Одеської області в рекреаційному потенціалі господарства України. Загальна оцінка рекреаційних умов і ресурсів» (с.60-70), однак, попри назву, він не розкриває місце і роль РТД в Одеській області України. В роботі недостатньо використаний статистичний аналіз, відсутні оригінальні, авторські показники для аналізу рекреаційної діяльності і задекларований в методиці інтегрований підхід зреалізований тільки частково на базі використання бальних оцінок.
- 3) авторка використовує відому з економіки туризму і туризмології концепцію формування і функціонування туристичних дестинацій, розроблену датським економістом Н.Лейпером, але трактує її довільно як «географічну дестинацію».

Туристична дестинація, за визначенням, є місцем/територією, спеціально облаштованою для організації туристичного споживання, це фактично «територія-продукт», де фокусуються туристичні ресурси і інфраструктура з надання основних, додаткових і супутніх послуг, які мають задовольняти як мету подорожування (спеціалізація дестинації), так і створювати атмосферу комфортності на основі різноманіття пропозиції послуг і товарів. О.І.Ніколаєва, на теоретичному рівня розглядаючи всі ці компоненти, в методичному плані їх не змогла реалізувати, оскільки основні ознаки туристичної дестинації (р.4. Рекреаційні дестинації регіону, с.136-154) не розкриті. Натомість ми маємо досить добре обґрунтоване районування мезорівня Одеської області з виділеними елементами територіальної структури. Це є здобутком авторки, однак це не є дестинації (означені як «географічні» і не розкриті за відмінним змістом) в їх теоретичному і практичному розумінні.

4) авторка вживає поняття «система» і «комплекс» (наприклад, с.54, 58 і т.д.) як синонімічні, однак виділяє різні рівні ТРС (територіальних рекреаційних систем) як основу комплексності рекреаційного господарства.

5. Значимість дослідження для науки і практики. Авторкою проведене актуальне, оригінальне і практично спрямоване дослідження, яке становить як теоретичну, так і методологічну цінність для суспільної географії, географії туризму, туризмології. Обраний складний міждисциплінарний об'єкт дослідження, запропонована і апробована методика суспільно-географічного дослідження територіальної організації рекреаційного господарського комплексу Одеського регіону, де ця сфера діяльності є однією з галузей спеціалізації і наповнення місцевого бюджету. В роботі запропоновано авторську трактовку рекреаційного господарського комплексу як міжгалузевого утворення, спрямованого на забезпечення рекреаційно-туристичних потреб як місцевого населення, так і туристів, чисельність яких в останні особливо роки постійно зростає. Зростаючі потреби в рекреаційних можливостях Одещини збільшують навантаження на існуючі рекреаційні території і об'єкти туризму, на діючу інфраструктуру (як туристичну, так і транспортну, соціальну), що

потребує розвитку елементів територіальної структури на засадах прогнозування, планування рекреаційно-туристичної діяльності з урахуванням імперативу сталого (збалансованого) розвитку.

Авторські розробки та апробована методика дослідження можуть бути застосовані в аналогічних регіональних дослідженнях.

В цілому проведене дослідження є особистим внеском О.І.Ніколаєвої у розвиток суспільної географії і географії рекреації і туризму, у практику прийняття управлінських рішень з розвитку туризму на регіональному та локальному рівні.

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових виданнях відповідно до вимог МОН України. Положення, які винесені на захист, в повній мірі знайшли відображення в опублікованих автором 16 наукових роботах, в т.ч. у 4 статтях у наукових фахових виданнях, 4 статтях в іноземних виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, апробовані на 8 конференціях різного рівня.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам МОН України. Дисертаційне дослідження Ніколаєвої О.І. за структурою та змістом відповідає вимогам МОН України до дисертацій, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, до складу яких входять 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 161 найменування. Про достатній рівень наукових узагальнень свідчить наявність в тексті 5 таблиць, 6 рисунків та картосхем, 4 додатків, що підтверджують наявність первинного аналітичного матеріалу.

Оформлення дисертації відповідає вимогам МОН України.

ВИСНОВОК

Представлене Ніколаєвою Оленою Іванівною дослідження «Рекреаційний господарський комплекс Одеського регіону» є самостійним, завершеним науковим доробком, спрямованим на розвиток суспільної географії і географії

туризму, містить наукову новизну і обгрунтовані достовірні результати, які можуть бути використані як в прикладних дослідженнях, так і в практиці регіонального розвитку туризму.

Висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обгрунтованими, базуються на фактичному матеріалі і адекватно відображають питання практичної діяльності.

Основні положення, винесені на захист, достатньо повно викладені в публікаціях у наукових фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях, апробовані на конференціях різного рівня.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження за змістом та оформленням відповідає вимогам МОН України.

Виходячи з усього переліченого, вважаємо, що представлене дослідження «Рекреаційний господарський комплекс Одеського регіону» є актуальним, самостійним і завершеним персональним науковим доробком автора, яке має наукову новизну і практичне значення, а здобувач Ніколаєва Олена Іванівна заслуговує присудження ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна і соціальна географія.

Завідувач кафедри країнознавства та туризму
географічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор географічних наук, професор

О.О.Любіцева

Підпис засвідчую
Вчений секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
08.10.2018р.

